

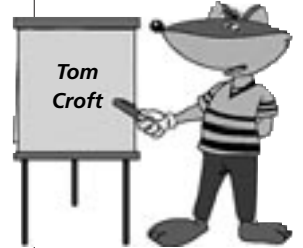

1. Giriş

1.1 Avrupa'nın geleceği: Gençler, sosyal içerme ve katılım

"Avrupa Birliği daha demokratik, daha şeffaf ve daha verimli olmak durumundadır. Bunun yanında, üç temel zorlukla başa çıkmak zorundadır: yurttaşları, öncelikli olarak da gençleri 'Avrupa projesi' ve Avrupa kurumlarına yaklaştırma yollarını bulma, ..."

Leaken Bildirgesi'nden alıntı (AB Avrupa Konseyi Zirvesi, Belçika, Aralık 2001)

Bu yeni binyılın eşliğinde Avrupa (hem Konsey hem de Avrupa Birliği'nin kendisi) ve yurttaşları kendi tarihlerinde yeni ve kritik bir ufka doğru hızla ilerlemektedir.

Avrupa Birliği'nin genişleme süreci ve beraberinde getireceği siyasi, ekonomik ve sosyal değişim kıtanın bütünü için esaslı zorluklar ifade etmektedir.

Aynı zamanda Avrupa'nın siyasi ve idari yapıları kıtanın yurttaşlarını gittikçe daha fazla hayal kırıklığına uğratmaktadır. Bu kopukluk hissi, Avrupa seçimlerine katılma oranlarındaki düşüş ya da Avrupa entegrasyon sürecine dair yapılan ulusal seçimlerde "hayır" oyları ile kendini göstermektedir. Bu hisleri tersine çevirmek ve Avrupa'nın kurumları ile yurttaşları arasındaki kopukluğu birleştirebilmek oldukça önemlidir.

Bununla beraber bütün bu zorluklar aynı zamanda Avrupa ve yurttaşları için engin bir fırsat zenginliğini ifade etmektedir. Hep birlikte barışın hüküm sürdüğü, insan haklarına saygılı ve bu hakları savunan, Avrupa'nın kurumları ile yurttaşlarını gerçekten birbirine bağlayacak yeni demokrasi biçimleri üzerine yeni bir Avrupa inşa etme fırsatına sahibiz.

Ancak, Leaken Bildirgesi'nin de netleştirdiği gibi, gerçekten birleşmiş, barışçı ve adil bir Avrupa vizyonunun başarılı olması için Avrupa'nın gençlerine atfedilen önem kritiktir. Gençlerin katılımının siyasi gündemdeki yerinin artması, Avrupa'da gençlik politikaları ve gençliğe yönelik çalışmalar ile ilgili düşünceler ve bunlara verilen önem konusunda kayda değer gelişmeleri yansıtmaktadır. Avrupa Birliği'nin GENÇLİK programı, Gençlik için Beyaz Kitap ve Avrupa Konseyi Gençlik Merkezleri tarafından yürütülen eğitim programları bu eğilimin örnekleridir.

Bu bağlamda rolleri ve önemleri iyice ortaya çıkan gençlerin, Avrupa'nın siyasi haritasındaki yerleri hem sağlamdır hem de hakedilmiştir. O halde bütün bunlarla gençliğe yönelik çalışmalarda sosyal içerme arasında nasıl bir ilişki kurabiliriz? Gençlerin katılımı daha yakından incelendiğinde bu bağlantı daha iyi anlaşılacaktır.

Gençlerin topluma, özellikle sivil ve siyasi örgütlere katılımı gün geçtikçe artmaktadır. Bu bağlamda katılım, kendi hayatlarını etkileyecek ve geleceklerini şekillendirecek değişikliklerden ya da inisiyatifler ile ilgili gençlere sadece danışılmasından daha fazlasını ifade etmektedir. Burada, Avrupa gençliğinin bir kesitini gerçekten temsil eden, temsilci gençlerin katılımını kastediyoruz.

Toplumun gençlerin katkılarından gerçekten faydalanabilmesi için bütün gençlere katılım haklarını kullanabilmelerine yönelik gerekli araçlar ve fırsatların sunulması gerekir. Daha az, hatta en az imkanlara sahip gençlerin katkıda bulunabilmesini ve bu katkılarının dikkate alınabilmesini sağlamak, katılım hakkının diğer gençler kadar onlar için de temel bir hak olması nedeniyle önemlidir. Ancak, bu sadece dışlanmayı önlemenin ya da çeşitliliğin zenginliğini kabul etmenin etik değerine ilişkin bir mesele değildir. İmkani kısıtlı gençlerin katılımı, sağlıklı demokrasilerin ve toplumların bir göstergesi olarak düşünülebilir. Katkıları, bakış açıları ve bilgileri değerli ve benzersiz olduğundan, gelecekte herkes için daha iyi bir toplum yaratma çabası bağlamında en dezavantajlı ve marjinal konuma itilmiş gençlerin sesini duyulabilir kılmak gereklidir. En zor koşullarda yaşamını sürdüren ve gelecekleri konusunda en fazla belirsizliği yaşayan gençler, bize eşitlik, adalet ve barışın hüküm sürdüğü bir Avrupa'nın anlamını ve bunun yolunu gerçekten öğretebilir. Fakat bu gruba herşeyden önce katılım olanağı verilmelidir.

Sosyal dışlanmaya doğrudan maruz kalan grupların bilgisi ve işin içyüzünü bilmeleri sayesinde dışlanmanın kökenini anlayabilecek olsak dahi aslında bunlar anlaşılması oldukça karmaşık ve zor deneyimlerdir.

Bununla beraber, en zor koşullardaki gençler bize diğer gençlerle arkadaşlık, karşılıklı destek ve güvene dayalı bir atmosferde buluşma fırsatlarına ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedirler. Aynı zamanda normal faaliyetlere ve toplumda gençlere açık olan sportif faaliyetler, gönüllülük ve kültürel faaliyetler gibi projelere diğerleriyle birlikte katılma imkanına sahip olmanın önemini de belirtmektedirler. Gençler kendilerini ilgilendiren konularda tartışmayı ve görüşlerini paylaşmayı ancak böyle bir içerme yoluyla sürdürebilirler. Bu durum bütün gençler için geçerlidir ancak imkanı kısıtlı gençler için özellikle daha doğrudur.

Gençliğe yönelik çalışmalar gündelik hayatta dışlanan gençlere ulaşmada ve onları bir araya getirmede önemli bir rol oynamaktadır. Gençlerin kendi yeteneklerinin ve güçlü yanlarının yanısıra toplumsal olarak içermelerini sağlayacak pek çok toplumsal etmen olduğu doğrudur; ancak en az imkanlara sahip gençler için gençliğe yönelik çalışmalar ve gençlik örgütleri bu tip bir içermeyi sağlamak için başlıca araçlar olarak görülebilir.

Gençlik çalışanları ve gençlik örgütleri, en az imkanlara sahip gençlere faaliyetleri ile ulaşamayacak ve de bu faaliyetlere onları dahil edemeyeceklerse bu faaliyetlerin sunduğu formel olmayan öğrenme deneyimlerinden başka nerede faydalanabilirler ki? (Bkz. Bölüm 5: *Herkesi kapsayıcı bir araç olarak formel olmayan eğitim*) Dışlanmaya en çok maruz kalan gençler, toplumlarımızda kendilerine açık projelerde, diğer gençler ve yetişkinlerle daha başka nasıl bir araya gelecekler? Bu gençler, kendilerine her zaman en iyiyi sunmayan resmi yapıların dışında öz saygılarını ve kendilerine güveni geliştirmek için gerekli cesaret ve desteği nereden bulacaklar? (Bkz. Bölüm 6.4: *Özsaygıyı keşfetme*). Bu tip daha geniş kapsamlı bir içerme olmaksızın diğerlerini temsil etme zorluğunu aşacak beceri ve inancı nerede geliştirecekler? Ve bu tip bir içerme olmadan Avrupa nasıl bir gelecekte mahrum olacak?

O halde, gençlik çalışanları ve gençlik örgütleri kapsayıcı olma konusunda nasıl ilerleyebilirler? Bu eğitim kılavuzu bu soruyu irdelemeye yarayacak kavramsal ve uygulamalı araçlar ve kaynaklar sunmayı amaçlamaktadır.

1.2 Kapsayıcı şekilde çalışmanın değeri ve zorluğu

"Sosyal dışlanma ile ilgili çalışma yapan araştırmacılar hükümetin yardım etmeye hevesli olduğu dezavantajlı gruplardan biri olan, formel eğitim, istihdam ve eğitim programlarının dışında kalan gençlerden oluşan küçük bir örneklem grubunun yaşamlarındaki değişiklikleri izliyorlardı. 18 aylık bir süre içinde onlarla iki ya da üç kez yüz yüze görüşme yapmayı planlamışlardı. Maalesef, düzenli iletişim kurulmasına ve araştırmacıların çabasına rağmen, pek çok genç açıkça 'ortadan kayboluverdiler'."

Missing Connections (Kayıp Bağlantılar)'dan alıntı: Britton (2002)

Dışlanmış gençlere ulaşmak oldukça zordur; dışlanma arttıkça bu daha da zorlaşır. Gençlerle iletişim kurmak tek başına yeterli değildir; onlarla ilgilenmeli ve birlikte çalışmalıyız. Buradaki sorun marjinal konuma itilmiş gençlerin çoğunun, uzmanların kendi hayatlarıyla ilgilenmelerine genellikle şüphe, hatta düşmanlık ile yaklaşıyor olmalarıyla birlikte kafalarının daha da karışmasıdır.

Gençliğe yönelik çalışmaların önemi burada ortaya çıkmaktadır. Toplumun kıyısında kalan gençlerle iletişim kurma ve güvene dayalı ilişkiler oluşturma açısından gençlik çalışanlarına ve gençlik örgütlerine çoğu insandan daha fazla olanak sağlayan, bu çalışmaların genellikle gönüllülük ve toplum temelli olma özellikleridir (Bkz. Bölüm 6.3 *Güven oluşturma*).

O halde bu mesleki avantajı kullanarak mümkün olduğu kadar kapsayıcı çalışmalar yapmanın biz gençlik çalışanlarına ne gibi yararları olacaktır?

Çocuklarını oldukça zor koşullarda yetiştirmeye çalışan genç bekar anneler, pratik ve duygusal anlamda zengin bir deneyimin yanısıra toplumun kökeninden gelen birtakım adaletsizliklere duyarlı bir anlayışa sahiptir. Bu bilgi birikiminin sadece diğer bekar annelerle değil yetersiz bir gelire, tek başına çocuk yetiştirmeye çalışırken toplumun onaylamayan ve ahlakçı baskısıyla mücadele etmenin ne anlama geldiğini anlamak isteyen herkesle paylaşılması gerekir. Bu tip kişisel anlayış ve deneyimleri diğerleri ile paylaşmak oldukça güçtür; farklı geçmişleri olan genç insanları bir araya getirmek her zaman çok da düz ve sorunsuz olarak gerçekleşmez ancak bir miktar ilgi ve sorumluluk ile herkes için çok önemli kazanımlar sağlanabilir.

- Daha önceki bölümde belirtildiği üzere günlük yaşamında ve uzun dönemli olarak dışlanmaya maruz kalan gençlerin muazzam bilgi ve deneyiminin öncelikle farkına varmak gerekir. Katkıları herhangi bir gençlik girişimini veya projesini zenginleştirecektir.
- Sürekli olarak dışlanmaya maruz kalan gençler daha önce erişemedikleri fırsatlardan faydalanacaklardır. Diğer gençleri tanıma ve onlarla karşı karşıya gelme olanakları sayesinde hep birlikte zorlanacaklar, önyargılarını, klişeleri ve varsayımlarını sorgulayacaklardır. Ufukları genişleyecek, bağlantıları oldukça çeşitli hale gelecektir. Hep birlikte farklı adaletsizlik biçimlerini görecekler, kendi endişe ve sorularını irdeleyeceklerdir. Deneyimlerdeki ve geçmişlerindeki farklılıklara rağmen geleceğe dair umutları ve özlemleri olan genç insanlar olarak benzerliklerini keşfedeceklerdir.
- Gençlik projeleri ve gençlik girişimleri de bundan faydalanacaktır. Yerelde örgütlü olmaları durumunda kendi toplulukları için daha fazla anlam ifade eder hale geleceklerdir. Gençliğe yönelik çalışmalar ve bu çalışmaları yapanlar, dezavantajlı gençleri dinleyerek ve onlardan öğrenerek neyin gerçekten daha önemli olduğuna dair daha derin ve geniş bir anlayışa sahip olacaklardır. Dışlanmaya maruz kalmış gençlere ulaşım onlarla ilgilenmeleri sayesinde daha sonraki girişimlerinde onları baştan kapsayabilecekler; faaliyet ve projeleri yetişkinlerin tahayyüllerinden gençlerin güncel ihtiyaç ve ilgi alanlarına göre biçimlendirilebileceklerdir.
- İçerik açısından da, hem proje hem de projeye dahil olan herkes bundan kazançlı çıkacaktır. Irkçılık, cinsiyet ayrımcılığı, yoksulluk, eşitsizlik, adaletsizlik ve diğer tüm ayrımcılık biçimleri sadece soyut kavramlar olmaktan çıkıp gerçek insanları etkileyen gerçek güçler olarak gündeme getirilebilir. Gençler, duygusal bağ kurduklarında diğer insanların hayatlarını daha iyi anlayabilirler. Bu ilke, küresel gençlik çalışmalarının bir unsuru olarak kabul edilir, ancak topluluklar arasındaki ya da toplulukların kendi içlerindeki uçurum bir kıta değil kent boyutunda olunca da geçerlidir.
- Bu şekilde ve özellikle kapsayıcı çalışma yaparak öğrendiklerimizi gençlik çalışmaları dünyasının dışında paylaşabildiğimizde, toplum da bütünüyle kazançlı çıkacaktır.

Bütün bunları gerçekleştirebilmek çok da kolay değildir. Kapsayıcı bir şekilde çalışma yapmak hem örgütsel hem de bireysel değişimi gerektirir. Statüko, tanımı gereği, bazı gençleri ihmal etmiş, saf dışı bırakmıştır. Bunu değiştirmek için bireyler ve örgütler yaptıklarını artık farklı yollarla yapmak durumundadır. Karşılaştıkları engelleri tanımlamalıdır. Projelerin herkese değil de sadece “bazı” gençlere ne şekilde ulaşım onları nasıl dahil ettiğini görmek açısından örgüt kültürü, örgüt değerleri ve uygulamaları incelenmelidir. Bu engellerin bazılarını ve bunlarla başa çıkma yollarını ayrıntılı olarak *Bölüm 3*'te inceliyoruz.

Sonuçta, gençlik çalışanlarının kısıtlarını bilmeleri oldukça önemlidir. Gençlerin içerme konusunda toplumda karşılaştığı engellerden bazıları kökeni çok eskiye dayanan, uzun zamandır süregelen, yapısal niteliktedir. Gençlik çalışanları iyi niyet ve çok çalışmayla bile bunların etkilerine karşı koyamaz. Hedefler gerçekçi ve ulaşılabilir olmalıdır (Bkz. Proje Yönetimi ile ilgili Eğitim Kılavuzu'nun SMART hedefleri ile ilgili bölümü). Gençlik projeleri elbette ki tek başına yoksulluk, işsizlik, uyuşturucu, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele, eğitimdeki başarısızlıklar, evsizlik, taciz ve ihmal, gençlik suçları ya da gençlerin toplumdan dışlanmalarıyla ilişkili diğer sorunlarını ortadan kaldıramaz. Ama resmi olmayan platformlarda fırsatlarını arttırarak, yeni deneyimler sunarak, onlara olan inançlarını göstererek ve potansiyellerini ortaya çıkarmalarını sağlayarak bu gençlerle çalışabilirler (Bkz. *Bölüm 5: Herkesi kapsayıcı bir araç olarak formal olmayan eğitim*).

Her gün ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalan ve beraberinde gelen aşağılama ve adaletsizlik ile başa çıkmaya çalışan gençler için saygı ve haysiyete dayalı, duyarlı ve kapsayıcı bir gençlik çalışması büyük bir güç ve kişisel cesaret sağlayabilir. Bütün bu kavramlar sizin için yeni ise, gençliğe yönelik kapsayıcı çalışmalara yönelik temel ilkeler ve farklı yaklaşımlar *Bölüm 6: Uygulamada kapsayıcı gençlik çalışmaları* ve *Bölüm 7: Belli başlı yaklaşımlar*'da tanımlanmaktadır.

Bununla birlikte öğretmen, sağlık personeli, polis ve işveren gibi meslek gruplarını, gençleri ciddiye alıp, onları dinlemeleri, hayatlarıyla ilgili doğru düzgün iletişime girmeleri ve gençlerin de katkıda bulunup öğretecek çok şeyleri olduğunu kabul etmeleri konusunda cesaretlendirmeliyiz. Sosyal dışlanma ile mücadele ve sosyal içermeyi geliştirmede ortaklıkların önemi *Bölüm 4: Gençler ve çevreleri*'nde irdelenmektedir.

İmkani kısıtlı gençler ile çalışma etrafındaki farklı konulara dikkat çekmek isteyen bir eğitimci iseniz, bu eğitim kılavuzu size *Bölüm 8: Uygulamalı bölüm – Alıştırmalar* ile pek çok yöntem ve alıştırmayı sunacaktır.

Bir sonraki bölümde, en zorlu engellerden birini aşmaya çalışacak, (*Bölüm 2: Tanımlar*) imkanı kısıtlı gençlerin kim olduğu ve içermenin aslında ne ifade ettiğini irdelleyeceğiz.